

כשנתקיים דין זריקה בקרבן, שכיון שכבר נתקיימה בו זריקה, שוב אין צורך בדם שבצואר הבהמה וכתוצאה מכך שאין כל צורך בו, נעשה 'דחוי' ממילא, אבל בזריקת פסולים שאינה כשרה ועדיין יש מקום לזריקה נוספת – אין כאן דחוי. לא כן לענין חלות שם 'שיריים', די במה שהיתה זריקה בדם להחל שם 'שיריים' על הדם הנשאר בכוס, ושוב אינו ראוי לזריקה מחמת שחל עליו שם 'שיריים'. ובזריקת פסול סובר הרמב"ם שאף כי לא נתקיימה זריקה בעצם הקרבן, מ"מ בדם עצמו יש בו דין זריקה, הלכך עושה 'שיריים' (עפ"י הגר"ח הלוי פסוה"מ יד, ב; מעה"ק יט, יג. ועיין שם עוד בבאור החילוק בין הגדרת 'דחוי' ל'שיריים', ובספר בית ישי סוסי" קיד. וע"ע מנחת חינוך קלח, ח; אבי עזרי [חמישאה] ריש פסוה"מ). וכן גם מבואר בתוס' להלן (צב. ד"ה ושקבלו) שפסולין שזרקו, הדם שבמזרק נפסל. וזוה מובן בפשטות מה שהקשו בגמרא על שמואל מ'צנתנו על הכבש... אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל. ואי ס"ד שלא במקומו במקומו, ל"ל יחזור הכשר ויקבל' – ולכאורה קשה גם לאידך גיסא; אם לאו במקומו דמי, מדוע צריך לחזור ולקבל, ולא יתן משיירי הדם שבמזרק – אלא משמע שהדם שבמזרק נפסל גם אם היתה זו זריקה פסולה. ואולם יש לדחות דהו"מ ל'ולטעמיך'.

– התוס' תמהו, אם מדובר בפסול, מדוע נקט שלא במקומו הלא הוא הדין כשנתן הפסול במקומו. ואפשר ליישב בפשיטות שנקט כן לרבותא, שאפילו בזה כשאין דם הנפש אינו יכול לקלוט ולאסוף הדם ולחזור ולהוותו במקומו, שכבר קלטו מזבח הגם שזרקו פסול ושלא במקומו (זבח תודה).

דף כז

'כאן שנתן בשתיקה, כאן שנתן באמירה' – פירוש, משנתנו שפוסלת לגמרי מדברת בשזרק שלא במקומו במחשבה לאכול או להקטיר חוץ לזמנו. ולכך פסול ולא כיפר, ומצד שני אין בו כרת לפי שזריקה שאינה מתרת הבשר לאכילה אינה מביאה לידי פיגול.

ויש לתמוה אם כן מה טעם פסול, הלא אמרת שכל זריקה שאינה מתרת הבשר באכילה אינה מביאה לידי פיגול. ורק כשחשב בשחיטה על הזריקה לעשותה שלא בזמנו אמרו לעיל שפסול כדין מחשבת הינוח וכרבי יהודה, אבל כשמחשב בשעת הזריקה–שלא–במקומה מה טעם יש לפסול? (כן תמה הגרעק"א בתשובותיו, בסוסי" קצה).

ונראה על פי מה שצדד המשנה–למלך (פסוה"מ יח, ז) זה שאין הזבח נקבע בפיגול עד שעת זריקה, כשקרבנו כל מתיריו בהכשר – זהו רק לענין חיוב כרת, שאינו נעשה 'פיגול' בלא הרצאה, אבל הפסול חל מיד בשעת מחשבתו הפסולה. ועל כן גם כשהיתה הזריקה שלא במקומה, חל פסול–המחשבה. וקושיית הגמרא לעיל 'אי הכי איפסולי נמי לא ליפסול' לא היתה אלא כשחושב בעבודה קודמת לזרוק שלא במקומו, שלא חשב על זריקה ראויה. ותרצו 'מידי דהוה אמחשבת הינוח'. אבל כשחושב בזריקה מחשבת פיגול ממש – ודאי פסל הגם שהזריקה אינה במקומה הראוי, שאין צורך שייקרבנו כל מתיריו בהכשר לענין הפסול גופא אלא לענין חיוב משום 'פיגול' (עפ"י אחיעזר ח"ב ל. וע"ע שם בח"ד צב, א).

א. עוד בענין ספק המשנה למלך הנ"ל – ע' בשו"ת אחיעזר כז; ח"ג סו. ובחזו"א (סוף קדשים, עמ' 354 סק"ד) נקט שהזבח נפסל מיד, וכתב שאין מקום להסתפק בזה. וע"ע בענין זה בשו"ת בית זבול ח"א יז, ה; בית ישי קיד, א. וע"ע במובא ביוסף דעת מעילה ג.

ולמה שצדד המשל"מ צריך לפרש מה שכתב רש"י להלן (מה: ד"ה שכן גז"ל) 'זריקת הדם קובעתו בפסול' – כלומר בפסול פיגול המסוים, אבל פסול בעלמא חל עוד קודם לכן.

ב. עוד בענין 'שלא במקומו כמקומו דמי' בגדר הדין ובאם אכל הבשר, אם חייב משום הלאו של אכילת בשר קודם זריקה – ע' בחדושי הגר"י; חזו"א זבחים ז; אחיעזר ח"ג נד; קהלות יעקב; ברכת מרדכי ח"ב יא,ה ואילך.

(ע"ב) 'לא נחלקו אלא בניתנין לפנים שנתנן בחוץ, בחוץ שנתנן לפנים, שר' יוסי אומר: יאספנו ור' שמעון אומר: לא יאספנו' – יש מי שצדד למחוק 'בחוץ שנתנן בפנים', שהרי כבר נפסל

הדם מיד בכניסתו להיכל, וכיצד יאספנו לזורקו על המזבח (צאן קדשים).
ויש שכתבו שניתן להעמיד בשאר זבחים חוץ מחטאת, ואליבא דרבנן (פא:): שלא נפסל אלא דם החטאת (טהרת הקדש ועוד. וכעין זה כתב ב'זבח תודה' במשנתנו, על הניתנין בחוץ שנתנן בפנים, שלשמואל – כיפר).
ויש שתצו על פי דברי הרמב"ם (פסוה"מ ב, ג), שלא נפסל הדם אלא כשנכנס דרך פתח אהל מועד, אבל נכנס בפשפש או מן הגג וכדומה – כשר. הרי שיש אופנים ששייך לאספו ולזרוקו (יד דוד ועוד).

כתבו המפרשים שיש לגרוס: 'שר' יוסי אומר: לא יאספנו ור' שמעון אומר יאספנו' כדלעיל (עפ"י ברכת הזבח; חק נתן).

'האי רצפה והאי כלי שרת' – לענין הגדרת מזבח החיצון כ'כלי שרת' או כבנין, ועל מש"כ כאן רש"י שמוזב החיצון לא נמשח – ע"ע ברמב"ן ובמאור ע"ז נב (-לענין דין מועל אחר מועל); משך חכמה תשא ל, י. וע"ע שם פקודי מ, י; הר צבי כאן; הגהות חשק שלמה; בית ישי לב; שבט הלוי ח"א ר וח"ה עט פא וח"ו צג; חונן דעה יומא מז.

*

מחשבת פיגול בהקרבת הנפש

כה מתאר עד ראייה, הרב אפרים אשרי, את שעותיו האחרונות של הגאון הצדיק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, עם חבריו ותלמידיו – עת שיצאו להורג ע"י הצורר הנאצי ימ"ש, כשהופסקו מלימודם במסכת נדה (מובא בפתחה ל'קובץ שיעורים' ח"א):

ר' אלחנן דבר בשקט תוך מנוחה נפשית כתמיד, אף קולו לא השתנה במאומה. ארשת פניו הביעה רצינות, אך רגילה. בדבורו לא הרגישו כל נימה פרטית, לא ניסה אף להפרד מבנו ר' נפתלי. שיחתו היתה מכוונת לכולם, לכלל ישראל:

במרומים מחשיבים אותנו כצדיקים, כנראה, כי נבחרנו לכפר בגופותינו על כלל ישראל, אי לזאת אנו צריכים לשוב לה' בתשובה שלימה ומיד במקום... הזמן קצר, הדרך למבצר התשיעי (מקום הטבח של קדושי סלבודקה קובנה) קרובה. עלינו לדעת כי קרבנותינו יעלו יותר לרצון ע"י התשובה, ועל ידי כך נציל את חייהם של אחינו ואחיותינו באמריקה...

שלא תעלה ברעיונו איזו שהיא מחשבת פסול ח"ו, שהיא כפיגול ופוסלת את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצוה הכי גדולה. 'באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה' – האש היוקדת את גופותינו היא האש שתחזור ותקים מחדש את בית ישראל'.

דף כח

'מאי קמ"ל עור אליה דמי, תנינא... איצטריך, סד"א הני מילי לענין טומאה דרכיך מצטרף, אבל הכא אימא למשחה – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין...' – לכאורה נראה שענין 'למשחה'

ג. בשר או אמורי קדשי קדשים שיצאו לדרום העזרה לפני זריקת הדם – לא נפסלו. וכן הבהמה כולה שפרכסה ויצאה לדרום – כשרה, אלא שצריך לקבל דמה בצפון (רמב"ם פסוה"מ א, יא).

ד. בשחיטה, עמד השוחט בחוץ ושחטה כשהיא בפנים – כשרה. (בן הבקר לפני ה' – ולא השוחט לפני ה' (לב:). ולדעת שמעון התימני (שם) ידיו של שוחט צריכים להיות לפני מן הנשחט). אבל בקבלת הדם – פסולה, עד שיעמוד המקבל בפנים (ל'עמד לפני ה' לשרתו). היה ראשו ורובו בפנים – כאילו לא נכנס. ואפילו ציצת ראשו לבדה בחוץ (בבאם אל אהל מועד – עד שיבוא בכולו. רבי זירא). גם בקדשי קדשים, השוחט אינו צריך להיות בצפון דוקא (ושחט אתו על ירך המזבח צפנה – אותו בצפון ולא השוחט בצפון (מח:). ואף לשמעון התימני, אין ידיו של השוחט צריך להיות בצפון. עתוס' שם), אבל מקבל הדם צריך להיות בצפון (ולקח – לו יקח (כלומר, יקח עצמו). או מדרשה אחרת כמו שאמרו להלן מה:), ואולם אם ראשו ורובו היה בצפון העזרה ומיעוטו בדרום – כשר.

א. מקום המקבל מעכב אף בדיעבד, כמו מקום העבודה (כמו שאמרו להלן מה: ובתד"ה קבלה).
ב. הכלי צריך להיות בצפון – בקדשי קדשים. וכן בקדשים קלים – בתוך העזרה, אבל אם היה רובו בחוץ ומיעוטו בפנים והדם נתקבל בחלק שבפנים, הגם שלא נפסל ב'וצא' – אינו כשר (כן כתבו התוס' להלן מזו. לפי תירוצם הראשון).

ה. תלה הבהמה באויר העזרה ושחטה, לרבא (וכן דעת אבוא דשמואל. רש"י) הקרבן כשר מלבד שחיטת קדשי-קדשים שאמרה תורה ושחט על ירך המזבח. אבל קבלת הדם אינה צריכה 'על ירך'. וכן בקדשים קלים, גם בשחיטה אין צורך ב'על ירך'.
לאביי, בקדשי-קדשים פסול בין בשחיטה בין בקבלה, שאויר צפון אינו 'צפון'. בקדשים קלים, בין בשחיטה בין בקבלה כשר.

ו. נתלה העובד; בשחיטה כשר ובקבלה פסול, שאין דרך שירות בכך. ואין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים.

דפים כו – כז

מד. מה דין הקרבן במקרים הבאים, לענין הדברים דלהלן: כפרתו וריצוי בעליו; אכילת בשרו; קבלת הדם ו/או זריקתו פעם נוספת בהכשר, במידת האפשר?
א. נתן את הדם על המזבח שלא במקומו הראוי, כגון בעליונו של מזבח במקום בתחתונו, במזבח החיצון ולא בפנימי, או נתן על גבי הכבש, או שלא כנגד היסוד.
ב. כמקרה הקודם, ועשה כן אחד מן האישים הפסולים לעבודה.
ג. כנ"ל במחשבת פיגול, כגון שזרק הדם שלא במקומו הראוי על דעת להקטיר האמורים חוץ לזמנן.
ד. חישב בשעת שחיטה לזרוק דמו שלא במקומו; כנ"ל כשחישב לזרוק חוץ לזמנו.
ה. נתן דם או קומץ על מזבח הפנימי.
ו. נתן קטורת זרה על המזבח הפנימי או החיצון.

א. נתן את הדם על המזבח שלא במקום הראוי לו – לדברי שמואל וריש לקיש (וכן אמרו לזו. כפרש"י) בדעת רבי יהודה. ואולם התוס' (כו:): פשוט זאת לענין מחשבה ולא לענין כפרה – כיפר, 'שלא במקומו כמקומו דמי' (ואני נתתי לכם על המזבח לכפר – כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים). ואולם הבשר נפסל לאכילה (והאימורים אינם נקטרים. עפ"י א"ש וחזו"א). וגם אם יש דם הנפש בצואר – אינו חוזר ומקבלו, שכבר נעשתה זריקה המכפרת.

התוס' צידדו שאם נתן על הכבש, או נתן בחוץ את הניתנים בפנים, מודה שמואל שלא כיפר. ואולם לבסוף נקטו לומר שאין חילוק בדבר (וכן משמע שנקטו בפשיטות להלן לו. בד"ה וקי"ל). ואולם כשנתן בפנים את הניתנים בחוץ – כבר נפסל הדם מיד בכניסתו להיכל ולא כיפר (כרבי אליעזר. ואילו ר"ש ורבי יהודה חולקים. להלן פב"פג). והרמב"ם שפסק כשמואל, סתם ולא חילק בדבר וע' זבח תודה. ובשפ"א (פב). כתב שלדעת רבי שמעון (שם) כיפר אף במקרה האחרון, שלא נפסל מקודם.

ורבי יוחנן אמר: לא כיפר – שלא במקומו לאו כמקומו דמי. ואם יש דם הנפש, יחזור ויקבל ויזרוק. אבל לענין אסיפת הדם מהמזבח כדי לזרוקו שוב – מחלוקת תנאים; לדעת תנא דמתניתין, וכן סוברים רבי יוסי ורבי יהודה – לא יאספנו לפי שכבר קלטו מזבח. ורבי שמעון סבר יאספנו. ולרב חסדא בשם אבימי יש לחלק בין שינוי דלמעלן ולמטן שלדעת כל התנאים לא יאספנו, ובין שינוי פנים וחוץ שבוה נחלקו התנאים.

מבואר במפרשים שכבר נחלקו תנאים בשאלת זריקה שלא במקומו כמקומו דמי אם לא, ושמואל וריו"ח נחלקו בבאור משנתנו ובהכרעת ההלכה.

ב. הפסול לעבודה שנתן את הדם שלא במקומו, אם יש דם הנפש – יחזור הכשר ויקבל ויזרוק, ולא נדחה הקרבן ע"י זריקת הפסול. ואם אין דם הנפש – פסול ולא כיפר.

א. כשהזריקה במקומה, והזרוק טמא [או טהור שחשב מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו] – היה הקרבן נדחה לגמרי ללא תקנה בקבלה נוספת (תוס' עפ"י מעילה ה). ויש מי שנסתפק גם במחשבת 'שלא לשמה' בפסח ובחטאת. ע' שפת אמת מעילה ה.
ב. הדם שנשתייר במזרק שממנו זרק מקצתו – אינו ראוי לזריקה, שנעשה 'שיריים' ויישפך לאמה (רמב"ם פסוה"מ יד, ב).

עוד בדיני דחיית הדם הנשאר – להלן לד.

ג. הפסול לעבודה שעבד וחשב מחשבת פיגול – אין מחשבתו מועלת כלום [מלבד בשחיטה שאינו פסול בה], הלכך אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל כנ"ל.

עשה כן הכשר – הקרבן פסול ולא כיפר, והאוכלו אינו ב'כרת'. ואפילו אם ננקוט 'שלא במקומו כמקומו דמי', אך היות והבשר אסור באכילה, נמצא שדבר אחר גרם לאיסורו, וכל כגון זה נתמעט מ'כרת' (ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו... פגול יהיה – מי שפיגולו גרם לו, יצא זה שאיסור דבר אחר גרם לו איסור אכילתו).

ד. חישוב בשחיטה לזרוק הדם בעליונו של מזבח במקום למטה או להפך וכד'; אם חישוב לעשות כן בתוך זמנו – כשר.

גם הבשר מותר באכילה. ודוקא לשמואל ולריש לקיש שנחשב זה כ'מקומו', אבל לר' יוחנן

– פסול כשאר מחשבת 'חוץ למקומו' (עפ"י תוס'). ולדעת הר"ר יו"ט (בתוס' כט. ד"ה למקום) גם לרבי יוחנן כשר.

חישב לזרוק כן לאחר זמנו – פסול, ואין בו כרת לאוכלו.
לשמואל, העמידו זאת בשיטת רבי יהודה הפוסל את הזבח במחשבת הינוח לאחר זמן, אבל לדעת חכמים החולקים – כשר, לפי שאין הפיגול גורם איסורו. וכן נראית דעת הראב"ד להלכה (פסוה"מ טו, ע"ש בכס"מ).

ה. נתן דם או קומץ על המזבח הפנימי – המזבח מקדשם ולא ירדו ממנו.

ו. נתן קטורת זרה (= קטורת שנידבה, שלא התיר הכתוב אלא קטורת הציבור בשחר ובערב) על מזבח הפנימי – מקדש. ע' שטמ"ק שני פירושים; האם מקדש לענין זה שלא ירדו או שאם עלו אח"כ על החיצון – לא ירדו. וע' חו"א ליקוטים א,ו.

על המזבח החיצון – לא קידש, היות ואינו כלי שרת אלא בנין אבנים (שלא נמשח. רש"י), אין קדושתו חמורה לקדש דבר שאינו ראוי לו כלל.

דף כח

מה. א. מה דינה של האליה ועורה, בכבש ובגדי, בזבחים הנאכלים ובעולה?
ב. המחשב בעבודתו לאכול את האליה או את עורה חוץ לזמנו – מה דין הקרבן ומה דין האוכלו?
ג. באלו אופנים המחשבה מפגלת את הקרבן לענין חיוב כרת לאדם שיאכלנו, ובאלו אופנים המחשבה פוסלת אבל אין 'כרת' לאוכל?

א. בקרבן עולה, האליה ועורה מוקטרים על המזבח כשאר הבשר, בין בכבש בין בגדי [ואין עור האליה כשאר העור המופשט קודם ההקטרה אלא דינו כבשר].
בזבחים הנאכלים; אלת הכבש – מוקטרת על המזבח כמפורש בכתוב. ואילו אלת העז – אינה קריבה. עור האליה בכבש – לדעת שמואל ורב חסדא: קרב כאליה. ולרב הונא אינו כאליה (חלבו האליה – ולא עור האליה. רבא) ונאכל כשאר הבשר. ובגדי עזים לכל הדעות דינו כבשר שנאכל. הרמב"ם פסק כרב הונא שעור האליה אינו כאליה.

ב. המחשב על האליה או על עורה לאכלם חוץ לזמנו, לפי הדעות ובאופנים שדינם להאכל – הרי במחשבתו חל דין 'פיגול' והאוכלו ב'כרת'.
בכל האופנים שדינם להיקרב על המזבח – באנו למחלוקת תנאים; לדעת חכמים – כשר, שאין מחשבים מאכילת מזבח לאכילת אדם. ולרבי אליעזר הקרבן פסול ודינו בכרת (כן דעת שמואל בבאור משנתנו. ויש סוברים שלר' אליעזר פסול ואין בו כרת. עתוס').

ג. אין חיוב 'כרת' לאוכל את הזבח שנפסל במחשבה אלא במחשבת 'חוץ לזמנו', כשחשב בשעת העבודות המתירות אודות אכילת אדם או אכילת מזבח, שייעשו חוץ לזמנם.
ודוקא בקרבנות שיש בהם מפגל ומתפגל (כשלמים, שבהם נאמר דין פיגול בתורה), ולא בדברים שהם מתירים את עצמם, כגון מנחת כהן ומנחת נסכים.